

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 2.4.2014
COM(2014) 209 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

**Kertomus romanien integraatiota edistäviä strategioita koskevan EU:n puitekehysten
täytäntöönpanosta**

{SWD(2014) 121 final}

1. JOHDANTO

EU:n puitekehys vuoteen 2020 ulottuville romanien kansallisille integrointistrategioille¹ hyväksyttiin huhtikuussa 2011. Se muutti lähestymistapaa romanien osallistamiseen: se oli ensimmäinen kokonaisvaltainen, näyttöön perustuva puitekehys, joka liittyi selvästi Eurooppa 2020 -strategiaan. EU:n puitekehys koskee kaikkia jäsenvaltioita, mutta sen mukainen toiminta on räätälöitävä vastaamaan kunkin maan kansallista tilannetta.

EU:n valtion- ja hallitusten päämiehet vahvistivat EU:n puitekehysten², ja jäsenvaltiot alkoivat ensimmäistä kertaa koordinoita toimiaan romanien ja muun väestön välisten erojen poistamiseksi koulutuksen, työllisyyden, terveydenhuollon ja asumisen aloilla. Komissio on luonut järjestelmän, jossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle raportoidaan vuosittain toimien edistymisestä vuoteen 2020 asti. Komissio on myös luonut rakenteita, joilla tuetaan jäsenvaltioita niiden toimissa. Tällaisia rakenteita ovat esimerkiksi romanien kansallisten yhteysviranomaisten verkosto, jonka puitteissa kaikkien 28 jäsenvaltion romanien kansalliset yhteysviranomaiset tapaavat säännöllisesti, ja komission sisäinen romanasioita käsittelevä työryhmä, jonka puheenjohtajana toimii oikeusasioiden pääosasto (varapuheenjohtajana toimii työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto). Työryhmä kokoaa yhteen korkean tason edustajia komission pääsihteeristöstä ja komission eri pääosastoista, kuten alue- ja kaupunkipolitiikasta, koulutuksesta ja kulttuurista, maataloudesta ja maaseudun kehittämisestä, terveys- ja kuluttaja-asioista, laajentumisasioista, sisäasioista, tilastoinnista, budjettiasioista ja viestinnästä vastaavista pääosastoista, sekä Euroopan unionin perusoikeusvirastosta (FRA) yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden varmistamiseksi.

Tässä kertomuksessa mitataan ensimmäistä kertaa edistystä, jota on saavutettu neljällä keskeisellä alalla, eli koulutuksessa, työllisyydessä, terveydenhuollossa ja asumisessa, sekä syrjinnän torjunnassa ja varojen käytössä. Kertomuksessa arvioidaan myös EU:n tasolla tapahtunutta edistymistä.

2. EDISTYMINEN EU:N TASOLLA

2.1. Romanien integraation valtavirtaistaminen politiikassa ja rahoituksessa

Romaniväestön koko ja asema vaihtelevat jäsenvaltiosta toiseen. Osassa jäsenvaltioita myös hiljattain saapuneiden romaniyhteisöjen integraatio aiheuttaa uusia haasteita, joihin on puututtava. EU:n puitekehysten mukaisesti kaikki jäsenvaltiot³ ovat kehittäneet omat romanien integraatiota edistävät strategiansa⁴,

¹ KOM(2011) 173 lopullinen (EUVL L 76, 22.3.2011, s. 68).

² Eurooppa-neuvoston päätelmät, EUCO 23/11, 23. ja 24.6.2011, joita edelsivät työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden (EPSCO) neuvoston päätelmät ”EU:n kehys vuoteen 2020 ulottuville romanien integraatiota edistävälle kansallisille strategioille”, 10665/11, 19.5.2011.

³ Malta ei laatinut kansallista romanien integraatiota edistävää strategiaa, sillä sen mukaan maassa ei ole merkittävää romaniväestöä. Malta aikoo kuitenkin käsitellä romanien integraatiota, jos siihen on tarvetta.

jotka on räätälöity kunkin maan romaniväestön tarpeita varten. Koska monet romanit kärsivät köyhyydestä ja sosiaalisesta syrjäytymisestä, komissio on kytkenyt romanien integraation edistämisen laajempaan kasvuun koskevaan Eurooppa 2020 -strategiaan. Eurooppa-neuvosto on antanut talouspolitiikan EU-ohjausjaksolla romanien integraatiota koskevia maakohtaisia suosituksia⁵ niille jäsenvaltioille, joissa asuu suurehko romaniväestö. Lisäksi neuvosto on hyväksynyt komission ehdotuksesta ensimmäisen romaneja koskevan säädöksen eli neuvoston suosituksen jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä⁶. Suosituksessa esitetään eri toimenpiteitä, kuten positiivisia erityistoimia, romanien tilanteen parantamiseksi.

Romaniasioita käsittelevä komission työryhmä varmistaa, että kaikkia romanien integraatioon liittyviä näkökohtia käsitellään, erityisesti EU:n eri rahastojen avulla. Vuosien 2014–2020 uusi monivuotinen rahoituskehys⁷ helpottaa EU-varojen käyttöä romanien integraation edistämiseen. Kaikkia Euroopan rakenne- ja investointirahastoja (ERI-rahastoja) koskevista yhteisistä säännöksistä annettu asetus⁸ mahdollistaa EU:n eri rahastoista peräisin olevien varojen yhdistämisen toimien toteuttamiseksi EU:n puitekehyksen neljällä keskeisellä toiminta-alalla. Romanien integraation edistämisen kannalta keskeisimpiä rahastoja ovat Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Rahoitusta koskevissa asetuksissa⁹ säädetään, että ainakin 23,1 prosenttia koheesiopolitiikan varoista osoitetaan Euroopan sosiaalirahaston kautta ihmisiin tehtäviin investointeihin ja että kyseisistä varoista vähintään 20 prosenttia on kussakin jäsenvaltiossa kohdennettava köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaan. Lisäksi EU:n rahastojen varainkäyttöä koskeviin uusiin asetuksiin sisältyy myös aiempaa paremmat seuranta- ja arviointimekanismit, joiden avulla saadaan tarkempaa tietoa siitä, saavutetaanko rakennerahastoilla romanien osallistamista koskevat tavoitteet.

⁴ Tässä tiedonannossa 'strategialla' tarkoitetaan yhdenmukaisia toimenpidekokonaisuuksia ja varsinaisia strategioita.

⁵ Vuonna 2013 Eurooppa-neuvosto antoi romanien integraatiota koskevia maakohtaisia suosituksia Bulgarialle, Romanian, Slovakialle, Tšekille ja Unkarille. Suositukset koskevat romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden täytäntöönpanoa monialaisten politiikkojen puitteissa ja politiikan kehittämistä erityisesti romanien koulutuksen ja työllisyyden aloilla.

⁶ Neuvoston suositus, annettu 9 päivänä joulukuuta 2013, jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä (EUVL C 378, 14.12.2013, s. 1).

⁷ Neuvoston asetus (EU, Euratom) N:o 1311/2013, annettu 2 päivänä joulukuuta 2013, vuosien 2014–2020 koskevan monivuotisen rahoituskehyksen vahvistamisesta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 884).

⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1303/2013, annettu 17 päivänä joulukuuta 2013, Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä sekä Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 320).

⁹ Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1304/2013, annettu 17 päivänä joulukuuta 2013, Euroopan sosiaalirahastosta ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1081/2006 kumoamisesta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 470).

Komissio on laatinut myös kumppanuutta koskevat eurooppalaiset käytäntesäännöt¹⁰, jotka koskevat kaikkia ERI-rahastoja. Käytäntesäännöissä asetetaan yksityiskohtaiset kriteerit kumppanuuksien järjestämiselle ja ohjelmien suunnittelulle, täytäntöönpanolle ja seurannalle. Lisäksi Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) annetussa asetuksessa¹¹ edellytetään, että asianmukainen määrä ESR:n varoista käytetään vähemmän kehittyneillä alueilla ja siirtymäalueilla työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen valmiuksien parantamiseen ohjelmien täytäntöönpanossa.

Lisäksi neuvosto hyväksyi komission ehdotuksen pohjalta suosituksen nuorisotakuun perustamisesta¹², ja jäsenvaltioita kehoitettiin erityisesti pitämään romaneja keskeisenä kohderyhmänä romaniväestönsä koosta ja tilanteesta riippuen.

2.2. Tiivistä yhteistyötä kaikkien sidosryhmien kanssa

Komissio on käynnistänyt jatkuvan vuoropuhelun jäsenvaltioiden kanssa 28 romanien kansallisen yhteysviranomaisen muodostaman verkoston kautta. Verkosto on merkittävä edistysaskel strategioiden ja käytännön toimien koordinoinnin ja täytäntöönpanon tukemisessa. Sen ansiosta jäsenvaltiot voivat jakaa kokemuksiaan ja asiantuntemustaan komission kanssa, edistää valtioiden rajat ylittävää yhteistyötä ja vaihtaa hyviä toimintatapoja.

Myös romanien osallistamista käsittelevän eurooppalaisen foorumin kokouksista on muodostunut areena komission, jäsenvaltioiden, kansainvälisten järjestöjen, laajentumisprosessissa mukana olevien maiden ja kansalaisyhteiskunnan väliselle keskustelulle ja kokemustenvaihdolle. Komissio aikoo yhdessä kaikkien sidosryhmien kanssa pohtia, miten foorumista voitaisiin tehdä vieläkin tehokkaampi ja miten sillä voitaisiin parhaiten tukea romanien integraatiota edistävien eurooppalaisten politiikkojen muotoilemista.

Tukeakseen romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden tehokasta täytäntöönpanoa alue- ja paikallistasolla komissio osallistuu kansainvälisten järjestöjen¹³ yhteenliittymään. Siinä komissio ja Euroopan neuvosto yhdistävät voimansa parantaakseen paikallisviranomaisten valmiuksia suunnitella, rahoittaa ja panna täytäntöön paikallisia romanien osallistamista koskevia strategioita alkaen paikallishallinnon kehittämisestä¹⁴ ja yhteisöjen osallistumisen lisäämisestä välitystoiminnan avulla¹⁵.

¹⁰ Komission delegoitu asetus (EU), annettu 7 päivänä tammikuuta 2014, Euroopan rakenne- ja investointirahastoissa harjoitettavaa kumppanuutta koskevista eurooppalaisista käytäntesäännöistä, C(2013) 9651.

¹¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1304/2013, annettu 17 päivänä joulukuuta 2013, Euroopan sosiaalirahastosta ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1081/2006 kumoamisesta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 470).

¹² Neuvoston suositus, annettu 22 päivänä huhtikuuta 2013, nuorisotakuun perustamisesta (EUVL C 120, 26.4.2013, s. 1).

¹³ Esimerkiksi Euroopan neuvosto, Euroopan neuvoston kehityspankki, Maailmanpankki, Yhdistyneet kansakunnat, UNICEF, Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) ja Open Society Foundations -säätiöt.

¹⁴ ROMACT-hanke käynnistettiin lokakuussa 2013 noin 40 kunnassa viidessä eri jäsenvaltiossa. Hankkeessa pyritään paikallistasolla luomaan poliittista tahtoa ja kestävää sitoutumista politiikkaan.

3. JÄSENVALTIOIDEN EDISTYMINEN – KOMISSION ARVIO

Kolme vuotta EU:n puitekehyksen hyväksymisen jälkeen useimmissa jäsenvaltioissa on alkanut tapahtua edistymistä, vaikkakin edelleen hidasta. Tässä kertomuksessa tarkastellaan erityisesti sitä, millaisia toimenpiteitä on toteutettu, onko edellisissä komission edistymiskertomuksissa annettuja ohjeita noudatettu ja onko toimilla ollut todellista käytännön vaikutusta. Kertomukseen liittyvä komission yksiköiden valmisteluasiakirja sisältää jäsenvaltiokohtaiset yksityiskohtaiset katsaukset ja ensimmäisen arvioinnin Kroatian kansallisesta romanien integraatiota edistävästä strategiasta, jonka maa toimitti liittyttyään EU:hun 1. heinäkuuta 2013.

Arviointi perustuu etenkin tietoihin, joita on saatu jäsenvaltioista romanien kansallisten yhteysviranomaisten kautta, kansalaisjärjestöiltä ja sosiaalista osallisuutta käsittelevältä riippumattomien asiantuntijoiden eurooppalaiselta verkostolta. Edistymisen mittaamisessa käytetään lähtötilanteena Euroopan perusoikeusviraston vuonna 2011 tekemää selvitystä vallinneesta käytännön tilanteesta.

3.1. Koulutus

Komissio kehottaa EU:n puitekehyksessä jäsenvaltioita vähintäänkin varmistamaan alemman perusasteen koulutuksen, lisäämään laadukkaan varhaiskasvatuksen tarjontaa, huolehtimaan siitä, ettei romanilapsiin kohdistu syrjintää eikä erottelua, ja vähentämään koulutuksen kesken jättävien määrää. Jäsenvaltioita on myös kehoitettu kannustamaan romaninuoria osallistumaan toisen ja kolmannen asteen koulutukseen.

Komission arviointi osoittaa, että jäsenvaltiot ovat toteuttaneet useita eri toimenpiteitä, joilla on saavutettu käytännön tuloksia. Raporteista ilmenee, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen tarjonnan yleinen kehitys on ollut selvästi myönteistä.

Laajan muutoksen aikaansaamiseksi on kuitenkin tehtävä paljon enemmän. Aiemmin EU:n puitekehityksessä esiin tuoduista haasteista vakavimmat ovat yhä ajankohtaisia ja edellyttävät jatkuvia toimia. Jotta voitaisiin saavuttaa merkittävää edistymistä, yleisopetuksen olisi oltava osallistavampaa ja vastattava paremmin romanioppilaiden tarpeisiin.

Romanilasten jatkuva erottelu erityiskouluihin tai -luokkiin¹⁶ on yhä keskeinen haaste, johon ei ole yksinkertaisia ja selkeitä ratkaisuja. Koulutuksen eriytymisen

sekä edistämään paikallisten romaniyhteisöjen demokraattista osallistumista ja voimaannuttamaan niitä. Tarkoituksena on auttaa hankkeiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa EU:n ja kansallisten varojen avulla.

¹⁵ ROMED-hanke saa rahoituksensa elinikäisen oppimisen ohjelmasta. Vuonna 2011 käynnistetyssä hankkeessa on tähän mennessä koulutettu lähes 1 300 välittäjää, jotka toimivat koulutus-, kulttuuri- ja terveysalalla. Vuosina 2013–2014 välitystoiminnassa keskitytään luomaan yhteyksiä paikallisviranomaisiin, kuten kuntiin ja kouluihin.

¹⁶ Erottelu yleisopetuksen kouluissa, joissa on romanioppilaita: SK: 58 %, HU: 45 %, EL: 35 %, CZ: 33 %, BG: 29 %, RO: 26 %, FR: 24 %, ES: 10 %, IT: 8 %, PT: 7 %, PL: 3 %. Erottelu erityiskouluissa, eli romanilapset käyvät erityiskoulua pääasiassa muiden romanien kanssa: CZ: 23 %, SK: 20 %, FR: 18 %, BG: 18 %, jne. Lähde: Euroopan perusoikeusvirasto, *Education: The situation of Roma in 11 EU Member States. Roma Survey - Data in Focus* (julkaistaan vuonna 2014).

vähentäminen vaatii poliittista sitoutumista, aikaa, huolellista valmistelua ja toteuttamissuunnitelmia, joissa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet. Välillisesti erotteluun johtavat toimenpiteet olisi poistettava järjestelmällisesti. Niiden jäsenvaltioiden, joissa ongelma on suurin (esimerkiksi Bulgaria, Kreikka, Romania, Slovakia, Tšekki ja Unkari), on toteutettava järeämpiä toimenpiteitä eriytymiskehityksen pysäyttämiseksi ja kääntämiseksi laadukkaan, kaikkien saatavilla olevan ja osallistavan yleisopetuksen avulla.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen merkitys tunnustetaan nykyään laajalti. Monissa jäsenvaltioissa on myös toteutettu joukko lainsäädäntötoimenpiteitä (kuten pakollinen esiopetus ja rahakannustimet). Osa jäsenvaltioista raportoi selvästi myönteisiä tuloksia. Esimerkiksi Suomessa romanilasten osallistuminen esiopetukseen on kymmenessä vuodessa lisääntynyt 2 prosentista 60 prosenttiin. Näin on myös Unkarissa, jossa romanilasten osallistumisaste on esiopetuksessa korkea (79 prosenttia) ja todennäköisesti paranee entisestään, kun pakollisen esiopetuksen aloitusikää alennetaan uudella julkista koulutusta koskevalla lailla kolmeen ikävuoteen. Toisaalta eräissä jäsenvaltioissa toimet ovat yhä riittämättömiä (esimerkiksi Slovakiassa) tai toimia ei ole toteutettu lainkaan (esimerkiksi Kreikassa).

Koulunsa kesken jättävien romanioppilaiden määrän vähentäminen vaatii myös lisäponnistuksia, kuten opetusohjelman ulkopuolista toimintaa ja tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa. Tilanne saattaa olla vieläkin huonompi niiden lasten kohdalla, jotka oleskelevat jäsenvaltion alueella laittomasti, sillä vaadittujen virallisten asiakirjojen, kuten voimassaolevan oleskeluluvan tai terveydentilaa koskevien asiakirjojen, puuttuminen voi estää lasten osallistumisen alemman perusasteen koulutukseen. Ranskan oikeusasiamiehen¹⁷ kertomuksessa tuodaan esiin useita tapauksia, joissa paikallisviranomaiset ovat estäneet romanilasten osallistumisen alemman perusasteen koulutukseen juuri tästä syystä. Myös romaniperheiden ja muun liikkuvan väestön tiuhaan tapahtuvat muutot ovat aiheuttaneet keskeytyksiä koulunkäynnissä, mikä puolestaan on johtanut oppimiseroihin ja korkeaan keskeyttämisasteeseen.

Komission arviointi vahvistaa, että jatkuvilla, pitkäkestoisilla toimilla voidaan vaikuttaa merkittävästi romanien tilanteeseen koulutuksen alalla. Esimerkiksi Bulgariassa on koulutushankkeen avulla onnistuttu kolmessa vuodessa (2010–2013) vähentämään koulunsa kesken jättävien lasten määrää lähes 80 prosentilla. Jäsenvaltioissa on myös muita hyviä käytäntöjä, kuten Bulgarian ja Slovakian kokopäiväkoulut, heikommassa asemassa oleville lapsille koulun jälkeen järjestetty toiminta Unkarissa, välittäjien käyttö Suomessa, romanikulttuurin sisällyttäminen opetusohjelmaan Slovakiassa ja Unkarissa, kielellisen tuen antaminen Bulgariassa ja Ranskassa, kaksikielisen (romani–romania) koulutuksen tarjoaminen, romanin kielen opettajien kouluttaminen Romaniassa ja opettajankoulutus Slovakiassa, Unkarissa ja Bulgariassa. Myös koulutushankkeiden laajentaminen koskemaan lapsia, joiden perheet muuttavat jäsenvaltiosta toiseen, on myönteinen askel.

¹⁷

Le Défenseur des Droits, *Bilan d'application de la circulaire interministérielle du 26 août 2012 relative à l'anticipation et à l'accompagnement des opérations d'évacuation des campements illicites août 2012 – mai 2013* (juin 2013).

Nykyiset käytänteet ovat kuitenkin melko pienimuotoisia, ja keskeisimpänä haasteena onkin yhä hankkeiden laajentaminen ja pitkäaikaisen rahoituksen varmistaminen. Lisäponnisteluja tarvitaan opettajien kouluttamisessa ja osallistavien, yksilölliset oppimistarpeet huomioivien opetusmenetelmien käyttöönnotossa. Romanilapsien mahdollisuuksia saada laadukasta yleisopetusta voitaisiin parantaa käyttämällä järjestelmällisemmin romanitaustaisia opetusavustajia ja välittäjiä ja lisäämällä paikallisyhteisöjen ja vanhempien osallistumista. Lisäksi on varmistettava, että yleiset politiikat ovat johdonmukaisia suhteessa romanien integraatiota edistäviin kansallisiin strategioihin (esimerkiksi Unkarissa).

Oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen romanien ja muun väestön väliset erot koulutukseen osallistumisessa ovat vieläkin merkittävämmät. Asia on romanien integraation kannalta erityisen haitallinen, ja sen vaikutus näkyy työmarkkinoilla, sillä ammattitaidon ja -pätevyysien puute estää aikuisten romanien pääsyn laadukkaisiin työpaikkoihin. On vain vähän järjestelmällisiä toimenpiteitä, joilla kannustettaisiin romaninuria opiskelemaan tai autettaisiin romaniopiskelijoita takaisin koulujärjestelmän piiriin opintojen keskeyttämisen jälkeen. Puolassa, Suomessa ja Ruotsissa on toteutettu toimia, joilla pyritään lisäämään ylemmän perusasteen ja keskiasteen sekä korkea-asteen koulutuksen suorittavien opiskelijoiden määrää ja parantamaan romaniaikuisten ammatillista koulutusta, mutta vastaavat toimet ovat useimmissa jäsenvaltioissa melko satunnaisia ja koostuvat pääasiassa lahjakkaille opiskelijoille myönnettävistä apurahoista. Nuorten parissa myös epävirallinen ja arkioppiminen ovat tärkeitä keinoja, joilla voidaan kehittää nuorten osaamista ja parantaa heidän työllistettävyyttään.¹⁸

Esimerkkejä koulutusalan toimista

Bulgaria ja Unkari: Bulgariassa on otettu käyttöön kaksivuotinen **pakollinen esiopetus**, ja Unkarissa pakollisen esiopetuksesta aloittamiseksi tulee lukuvuodesta 2014–2015 alkaen kolme vuotta. Tämä yleinen toimenpide on lupaava romanilasten alemman perusasteen koulutuksen osalta, mutta pitkän aikavälin tulokset edellyttävät riittäviä valmiuksia ja osaavaa henkilökuntaa.

Tanska: Maan opetusministeriön hallinnoimalla ”**Hold on Tight Caravan**” -hankkeella pyritään siihen, että useammat etnisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret aloittaisivat ja suorittaisivat loppuun jonkin ammatillisen koulutusohjelman. Hankkeesta vastaavat kouluissa koordinaattorit, jotka varmistavat, että kukin nuori, joka on vaarassa epäonnistua koulussa tai keskeyttää koulunkäynnin, saa yksilöllistä apua. Hanketta toteutetaan kaikkialla Tanskassa. Hanke käynnistettiin vuonna 2009. Sen jälkeen koulunkäynnin keskeyttämisaste on laskenut 20 prosentista alle 15 prosenttiin, ja ero tanskalaisopiskelijoihin nähden on kaventunut. Vuosina 2009–2013 ”Hold On Tight Caravan” -hanke on saanut ESR:sta rahoitusta 3 214 000 euroa.

Romania: Romanien positiivista erityiskohtelua korkea-asteen koulutuksessa **koskevat ohjelmat** jatkuvat. Näissä valtavirtaistetuissa ohjelmissa romaneille tarjotaan heille varattuja opiskelupaikkoja julkisissa yliopistoissa (555

¹⁸

Epävirallisen ja arkioppimisen validoinnista 20 päivänä joulukuuta 2012 annetussa neuvoston suosituksessa (EUVL C 398, 22.12.2012. s. 1) kannustetaan hyödyntämään välineitä kyseisenlaisilla oppimismuodoilla hankittujen taitojen ja pätevyysien tunnustamiseksi.

opiskelupaikkaa lukuvuonna 2010–2011 ja 564 paikkaa lukuvuonna 2012–2013).

Ruotsi: Göteborgilainen aikuiskoulutusyhdistys (Studieförbundet Vuxenskolan i Göteborg) tarjoaa opetusta romaneille, jotka eivät ole suorittaneet alemman perusasteen tai ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutusta.

Vaikka edistystä on saavutettu etenkin varhaiskasvatuksen saatavuuden alalla, romanien koulutuksellisen huono-osaisuuden vähentäminen edellyttää vielä paljon enemmän toimia. Jäsenvaltioissa, joissa asuu merkittävä romaniväestö, olisi panostettava ensisijaisesti eriytymisen ja koulunkäynnin keskeyttämisen torjuntaan ja yleisopetuksen tekemiseen osallistavammaksi. Sekä koko väestöä koskevien yleisten toimenpiteiden että romaneihin kohdistettujen toimenpiteiden tavoitteena olisi oltava romaninuorten auttaminen hankkimaan työelämässä tarvittavia taitoja ja pätevyyskykyä vähintäänkin ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuksesta ja sen varmistaminen, että romaniaikuisilla on mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen. Lisäksi romanien koulutustason parantamiseen tähtääviä positiivisia erityistoimia olisi jatkettava ja laajennettava, jotta voitaisiin auttaa romaninuria ammattipätevyyden hankkimisessa.

3.2. Työllisyys

Romanien ja muun väestön välisen työllisyseron kaventamiseksi EU:n puitekehyksessä kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan, että romaneilla on yhdenvertainen pääsy avoimille työmarkkinoille ja ammattikoulutukseen ja ettei heitä syrjitä myöskään itsenäisinä ammatinharjoittajina tai mikroluotonsaannissa. Jäsenvaltioita on kannustettu varmistamaan romaneille tehokkaat ja tasavertaiset mahdollisuudet hyödyntää yleisiä julkisia työvoimapalveluita ja romanityönhakijoille suunnattua yksilöllistä neuvontaa ja työnvälitystä sekä tukemaan pätevien romanien palkkaamista virkamiestehtäviin.

Vaikka eri jäsenvaltioissa on toteutettu lukuisia lupaavia aloitteita, niillä ei vielä ole ollut odotettua vaikutusta. Näkyvät parannukset romanien osallistumisessa koulutukseen ja heidän koulutustasossaan eivät ole johtaneet heidän työllisyystilanteensa paranemiseen¹⁹. Joissakin tapauksissa romanien työllisyystilanne on jopa heikentynyt entisestään, mutta se johtuu osittain myös työttömyyden yleisestä kasvusta useissa EU:n jäsenvaltioissa viime vuosina. Tilanne on vaikuttanut erityisesti romaneihin ja vielä enemmän romaninaisiin²⁰, joilta usein puuttuu työmarkkinoilla tarvittavia taitoja ja pätevyyttä. Romanien mahdollisuuksia työmarkkinoilla rajoittaa myös välitön ja välillinen syrjintä²¹. Koska tilanne on vaikea, edistyminen edellyttää jäsenvaltioilta päättäväisiä toimia ja investointeja

¹⁹ Euroopan perusoikeusvirasto, *Poverty and Employment: The situation of Roma in 11 EU Member States, Roma Survey – Data in Focus* (julkaistaan vuonna 2014).

²⁰ Tutkimuksessa käsitellyissä jäsenvaltioissa romaninaisista oli palkkatyössä 21 prosenttia ja romanimiehistä 35 prosenttia. Euroopan perusoikeusvirasto, *Analysis of FRA Roma Survey by Gender* (syyskuu 2013).

²¹ Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana työnhaussa syrjintää kokeneiden romanien osuus: CZ 74 %, EL 68 %, IT 66 %, FR 65 %, PL 64 %, PT 56 %, HU 51 %, SK 49 %, BG 41 %, RO 39 %, ES 38 %. Euroopan perusoikeusvirasto, *Poverty and Employment: The situation of Roma in 11 EU Member States. Roma Survey - Data in Focus* (julkaistaan vuonna 2014).

inhimilliseen pääomaan, kuten toimenpiteitä sosiaalipalvelujen tasavertaisen saatavuuden varmistamiseksi sekä yksilöllisen neuvonnan ja työllisyysohjelmien tarjoamista. Mahdollisuuksia luoda romaneille työpaikkoja itsenäisen ammatinharjoittamisen, (yhteiskunnallisen) yrittäjyyden ja innovatiivisten rahoitusvälineiden avulla ei juuri ole hyödynnetty. Sosiaalista innovointia olisi vahvistettava kokeilemalla uusia toimintaperiaatteita ja laajentamalla onnistuneita hankkeita sekä luomalla yhteistyötä eri toimijoiden välille paikallis- ja alueetasolla.

Onnistuneista hankkeista voidaan ottaa oppia. Tällaisia ovat esimerkiksi *Thara*-tietopalvelu Itävallassa, Belgiassa toteutettu pilottihanke, jossa kannustettiin ammatilliseen ja sosiaaliseen aktivointiin, yhteisön kehittämiskeskusten työtyömarkkinoille pääsyn esteiden poistamiseksi Bulgariassa tai Nordrhein-Westfalenin ja Berliinin yhdenmetyt toimintasuunnitelmat. Nämä hankkeet ovat kuitenkin olleet pääasiassa paikallisten ja alueellisten viranomaisten käynnistämiä ja kansalaisjärjestöjen toteuttamia, minkä vuoksi niiden tulokset rajoittuvat väistämättä tiettyyn alueeseen eikä niiden kestävyydestä ole takeita.

Arviointi osoittaa, että kansallisella tasolla toteutetaan yhä liian vähän järjestelmällisiä toimenpiteitä, vaikka niistäkin voidaan mainita muutamia hyviä esimerkkejä. Näitä ovat Suomen työministeriön alaiset romaneiden tilanteeseen erikoistuneet työvoimaneuvot, voimavarojen kohdentaminen uudelleen espanjalaiselle *Acceder*-ohjelmalle tai eräissä Tšekin kunnissa toteutetut pilottihankkeet, joiden myötä julkisissa hankinnoissa on alettu ottaa huomioon myös sosiaaliset näkökohdat.

Esimerkkejä työllisyysalan toimista

Bulgaria: Yhteisöjen kehittämiskeskukset pyrkivät voimaannuttamaan syrjäytyneisiin romaniyhteisöihin kuuluvia nuoria ja naisia ja edistämään heidän työllistymistään. Etnisten ryhmien välistä vuoropuhelua ja suvaitsevaisuutta edistävä AMALIPE-keskus on toteuttanut hanketta Euroopan komission tuella vuodesta 2011. Yhteisön kehittämiskeskuksia on perustettu 11 kuntaan.

Ranska (Lyon): Useiden tahojen yhteistyönä toteutetussa **Andatu**-hankkeessa on osallistujia paikalliselta, kansalaisyhteiskunnan ja kansalliselta tasolta. EU-rahoitusta saaneessa hankkeessa yhdistyvät koulutus, työllisyys ja asuminen. Koska hanke on suunnattu liikkuville EU-kansalaisille, sen puitteissa tarjotaan ranskan kielen kursseja. Ohjelmasta rahoitetaan myös lyhytaikaista ammatillista koulutusta ja tarjotaan yksilöllistä tukea. Euroopan sosiaalirahasto tuki ohjelman käynnistämistä 350 000 eurolla. Ohjelman piirissä on tällä hetkellä 73 henkilöä, ja tavoitteena on kasvattaa osallistujamäärää 400 osallistujaan, jolloin tarvittava kokonaisbudjetti olisi 1,2 miljoonaa euroa.

Unkari: Julkisten työvoimapalvelujen yleisellä ohjelmalla pyritään **parantamaan heikommassa asemassa olevien työllistymistä**. Ohjelma on suunnattu työttömäksi rekisteröityneiden eri alaryhmille, ja romanit ovat yksi etusijalla olevista kohderyhmistä. Ohjelmassa tarjotaan yksilöllisiä tukien ja palvelujen yhdistelmiä, kuten työmarkkinaneuvontaa, mentorointia, ammatillista koulutusta ja palkkatukia, joilla pyritään auttamaan työttömiä palaamaan avoimille työmarkkinoille. Ulkopuolisten asiantuntijoiden arvioinnin mukaan ohjelmaan osallistumisen jälkeen työllistyminen on 40 prosenttia todennäköisempää.

Vaikka osa toimenpiteistä on onnistunut, käytännön tasolla ei vielä ole saatu aikaan konkreettisia, laajalle levinneitä vaikutuksia. Kaventaakseen romanien ja muun väestön välistä työllisyyseroa jäsenvaltioiden on kohdistettava toimiaan samanaikaisesti sekä työmarkkinoilla vallitsevaan kysyntään että tarjontaan. Tarjonnan puolella romanityönhakijoiden ammattitaidon alhaista tasoa on parannettava ammatillisella koulutuksella ja neuvonnalla hyödyntäen sekä romaneihin kohdennettuja toimia että yleisten työvoimapalveluiden tehokasta saatavuutta. Kysynnän puolella tarvitaan työnantajille suunnattuja kannustimia sisältäviä toimenpiteitä, kuten työllistämistukia, työkokeilua ja oppisopimusjärjestelmiä. Muita mahdollisia toimia ovat esimerkiksi romaneihin keskittyminen nuorisotakuujärjestelmissä, sosiaalisten näkökohtien huomioiminen julkisissa hankinnoissa, työpaikoilla esiintyvän syrjinnän torjunta ja romanien työllistäminen valtionhallinnossa ja paikallishallinnossa siten, että ei luoda rinnakkaisia työmarkkinoita. Yhteisötalouden ja sosiaalisen innovoinnin tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen voisi edistää työmarkkinoille pääsyä ja niille palaamista.

3.3. Terveys

Romanien ja muun väestön terveydentilassa vallitsevien erojen kaventamiseksi EU:n puitekehyksessä kehoitetaan jäsenvaltioita huolehtimaan siitä, että romaniväestö, varsinkin naiset ja lapset, saavat samanlaisia ja -tasoisia terveydenhoito- ja sosiaalipalveluja, myös ehkäisevää terveydenhoitoa, kuin valtaväestö sen kanssa samoin ehdoin.

Romanien heikko terveydentila liittyy läheisesti sosiaalisiin, taloudellisiin ja ympäristötekijöihin. Heikossa asemassa olevien ihmisten on usein vaikea hyödyntää terveydenhuoltojärjestelmää ja ilmaista tarpeitaan. Esteitä ovat muun muassa terveydenhuoltopalvelujen huono saatavuus kaukaisen sijainnin vuoksi (esimerkiksi romaneille, joiden asumukset sijaitsevat syrjäisillä alueilla tai joilla ei ole asumuksia), palvelujen käytön estävät taloudelliset vaikeudet (lääkkeiden hinnoittelu), paikallisviranomaisten edellyttämän rekisteröitymisen puuttuminen, puutteelliset tiedot etenkin ehkäisevän terveydenhuollon palveluista, kulttuurierot ja syrjintä. Terveydenhuollon puute merkitsee usein myös sitä, etteivät lapset saa rokotteita, mikä puolestaan voi estää heitä pääsemästä kouluihin ja lastentarhoihin.

Vain harvat jäsenvaltiot ovat toimittaneet tietoja, joiden avulla voidaan vertailla romanien ja muun väestön terveyttä. Vaikka taustalla on monia syitä, on kuitenkin tärkeää, että kaikki asianomaiset jäsenvaltiot voivat seurata romaniväestön terveyttä. Eräs hyvä esimerkki tästä on terveys- ja hyvinvointitutkimus, jonka Suomi aikoo kehittää.

Saatavilla olevat tiedot osoittavat, että jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja sekä lähtökohdissa²² että edistymisessä. Perusterveydenhuollon saatavuuden varmistaminen on yhä haaste osassa jäsenvaltioita, etenkin Bulgariassa, Romaniassa

²²

Esimerkkinä voidaan mainita, että 59 % romaninaisista Bulgariassa, 47 % Romaniassa ja 38 % Kreikassa sanoi, ettei heillä ole sairausvakuutusta. Muuhun väestöön kuuluvien naisten parissa vastaava luku oli Bulgariassa ja Romaniassa 22 % ja Kreikassa 7 %. Euroopan perusoikeusvirasto, *Analysis of FRA Roma Survey by Gender* (syyskuu 2013).

ja Kreikassa. Työttömyyden kasvu näissä maissa on lisännyt myös terveydenhuoltojärjestelmän piiriin kuulumattomien perheiden määrää. Osa jäsenvaltioista on toteuttanut yleisen terveystalouden puitteissa budjettileikkauksia ja rakenneuudistuksia ja lakkauttanut palveluita, mikä on vaikuttanut heikommassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten romaneihin. Ranskassa hallitus on sitoutunut vähentämään terveydenhuoltopalvelujen saantia rajoittavia taloudellisia esteitä kaikkein huono-osaisimpien kohdalta.

Useiden jäsenvaltioiden raporteista ilmenee, että tartuntatautien torjumiseksi romanien keskuudessa on tehty merkittävästi töitä. Vaikka edistyminen kyseisessä asiassa on hyvin tervetullutta, on myös kiinnitettävä enemmän huomiota ei-tarttuvien tautien ehkäisyyn ja hoitoon ja yleisiin terveystalouden kampanjoihin, joissa keskitytään terveiden elintapojen edistämiseen. Onnistuneista toimenpiteistä on myös tehtävä järjestelmällisiä.

Eräitä tapoja parantaa terveyspalvelujen saatavuutta romaniväestölle on kouluttaa terveydenhuoltohenkilöstöä (kuten Tšekissä) ja osallistaa romaneita terveydenhuollon tukihenkilöinä. Useissa jäsenvaltioissa (kuten Romaniassa ja Espanjassa) on tehty onnistuneita investointeja romanitukihenkilöihin. Useimmiten on kuitenkin tarpeen siirtyä väliaikaisesta rahoituksesta yleiseen rahoitukseen ja varmistaa riittävä ammatillinen tunnustaminen. Komissio käynnisti vuonna 2013 hankkeen, jossa kehitetään terveydenhuollon työntekijöille koulutuspaketteja maahanmuuttajiin ja etnisiin vähemmistöihin, kuten romaneihin, liittyen.

Esimerkkejä terveydenhuoltoalan toimista

Tšekki: Potilaan sosio-kulttuuriseen ympäristöön keskittyvät **viestintäkurssit** ovat pakollisia **lääketieteen, hammaslääketieteen ja farmasian opetussuunnitelmissa**. Muuta lääketieteellistä henkilökuntaa koulutetaan myös asiantuntijoille suunnatuissa henkilösuhdetaitoja (*Interpersonální dovednosti specialisty*) ja koulutusta (*Edukace*) koskeissa ohjelmissa.

Unkari: Unkarissa kehitetään **perusterveydenhuoltopalveluissa työskenteleville tarkoitettua koulutusta**. Vuonna 2013 koulutuskursseille osallistui 250 terveydenhoitajaa, joiden odotetaan kouluttavan noin 4 830 asiantuntijaa vuoden 2014 ensimmäisen puoliskon aikana.

Ranska: Tammikuussa 2013 hallitus sitoutui puuttumaan kriisistä seuranneeseen terveyserojen kasvuun ja **vähentämään terveydenhuoltopalvelujen saantia rajoittavia taloudellisia esteitä**.

Romania: Terveydenhuollon yhteysohjelman kautta toteutetaan tiedotus- ja valistuskampanjoita, joiden aiheena on romanien terveys.

Espanja: Terveydenhuollon tukihenkilöiden on todettu vaikuttavan myönteisesti Espanjan romaniväestön terveyteen. Maailman terveysjärjestö WHO on valinnut²³ hyvien käytänteidensä joukkoon Navarran, jossa tätä toimintaa on ollut jo vuosien ajan.

²³

Julkaisussaan *Poverty and social exclusion in the WHO European Union: Health systems respond*, http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/D4DFA3BA-F54F-40DE-8C5F-9F24A003868E/233965/2_Spain_06Feb09casopublicado2010.pdf

Terveydenhoitoalalla toteutettujen toimenpiteiden tarkastelun perusteella voidaan todeta, etteivät terveydenhuoltopalvelut ja perussosiaaliturva ole vielä kaikkien saatavilla. On olennaisen tärkeää investoida kaikkien romanien, etenkin lasten, riittävään terveydenhuoltoon ja ehkäiseviin toimiin, sillä siten voidaan ehkäistä terveysongelmien syntyä pitkällä aikavälillä. Lupaavia terveyshankkeita olisi laajennettava ja lisättävä, jotta voidaan saada aikaan todellisia käytännön vaikutuksia.

3.4. Asuminen

Romanien ja muun väestön välillä vallitsevan kuilun kuromiseksi umpeen EU:n puitekehyksessä kehotetaan jäsenvaltioita edistämään syrjimätöntä asunnonsaantia, mukaan lukien yhteiskunnan tukemien asuntojen ja yleishyödyllisten palvelujen (kuten vesi, sähkö ja kaasu) saantia²⁴. Lisäksi EU:n puitekehyksessä korostetaan, että asumisen edistämistoimien on oltava osa sosiaalista osallistamista ja eriytymisen torjuntaa koskevaa yhtenäistä lähestymistapaa.

Asumista koskevat toimet ovat usein olleet kansallisten strategioiden heikoimpia lenkkejä. Heikon edistymisen pääasiallisia syitä ovat nykyisen asuin- ja leiripaikkoja koskevan lainsäädännön harmaat alueet, kuten käy ilmi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä²⁵, epäonnistuminen todellisen vuoropuhelun luomisessa valtaväestön ja paikallisten romaniyhteisöjen välille (esimerkiksi Bulgariassa), kansallisen julkisen rahoituksen vähäisyys ja käytettävissä olevien EU-varojen vähäinen hyödyntäminen komission ohjeista huolimatta²⁶ sekä useissa jäsenvaltioissa vallitseva tarve kehittää sosiaalista asuntotarjontaa. Yksi suurimmista esteistä EAKR:n rahoituksen käyttämisessä on ollut yhdenmukaisen asumista koskevien hankkeiden suunnittelu.

Vaikka tilanne on haastava, jäsenvaltioissa on myös lupaavia käytäntöjä. Ranskassa on Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tuella ja yhdessä romaniyhteisön kanssa rakennettu laadukkaita väliaikaismajoituksia. Saksassa asuntohankkeisiin on sisällynyt myös toimenpiteitä, joilla on pyritty edistämään romaniperheiden integroitumista naapurustoihinsa. Belgiassa välittäjät ovat pyrkineet saamaan sekä romanien että muun väestön luottamuksen, jotta nämä hyväksyisivät

²⁴ Kyselyyn vastanneista romaneista 42 prosentilla ei ollut kotonaan vesijohtovettä, jätevesihuoltoa tai sähköä. Euroopan perusoikeusvirasto, *The situation of Roma in 15 Member States and Croatia* (2013).

²⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi asiassa Yordanova ja muut v. Bulgaria, 25446/06, 24. huhtikuuta 2012 antamassaan tuomiossa, että vaikka kyseessä olevien romanien asumukset olivat laittomia, heidän häätönsä oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen (yksityiselämää ja -omaisuutta koskevan) 8 artiklan vastainen, sillä vaikka asumukset oli rakennettu laittomasti, ne oli kuitenkin katsottava romanien omaisuudeksi, minkä vuoksi häätö oli kohtuuton. ”Sovellettaessa 8 artiklaa kantajan sosiaalisen ryhmän erityisaseman ja tarpeiden on tämänkaltaisissa tapauksissa oltava keskeinen tekijä suhteellisuusarvioinnissa, joka kansallisilla viranomaisilla on velvollisuus suorittaa.” Tuomioistuimen Yordanova-tuomiossa esittämä kanta on vahvistettu ja sitä on kehitetty edelleen tuoreemmassa ratkaisussa asiassa Winterstein ja muut v. Ranska (Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, 27013/07, 17.10.2013). Myös Slovakian oikeusasiamies totesi, että vuonna 2012 Kosicessa, Slovakiassa, toteutettu romanien pakkohäätö ja heidän asumustensa purkaminen rikkoivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa (23. heinäkuuta 2013 annettu selvitys).

²⁶ Ohjeet syrjäytyneiden yhteisöjen hyväksi toteutettavien yhdenmukaisen asumistoenpiteiden toteuttamisesta EAKR:n rahoituksella, 28.1.2011.
http://ec.europa.eu/regional_policy/information/search/detail.cfm?LAN=EN&id=354&lang=en

asumistoimenpiteet. Unkarissa kaupunkien on sisällytettävä kaupungin kehityssuunnitelmaan myös suunnitelma eriytymisen torjumiseksi.

Esimerkkejä asumiseen liittyvistä toimista

Belgia: Vuoden 2013 tammikuussa 38 välittäjää tai yhteyksien rakentajaa (eli kulttuurivälittäjää), naapurustovastaavaa, hankkeen vetäjää ja konsulttia työskenteli Brysselin pääkaupunkiseudun hallintoalueella ja Flanderin alueella (julkisen sosiaalihuollon keskusten, opetusministeriön, työvoimatoimiston, poliisin, kotouttamispalvelujen tai paikallisten kansalaisjärjestöjen palkkaamina) **saadakseen sekä romanien että muun väestön tuen** asumistoimenpiteille.

Saksa: Kielissä toteutettavassa ”Maro Temm e.G.” -asumishankkeessa autetaan kaikenikäisiä romaneja ja sintejä asumaan yhdessä sekä vaalimaan kieltään (romani) ja kulttuuriaan joutumatta eristykseen muusta väestöstä. Hankkeeseen sisältyy myös muita toimintamuotoja, kuten kotitehtävissä auttaminen, vapaa-ajan toiminta ja kulttuuriin liittyvien pienten juhlien järjestäminen. **Berliinissä** toteutettavassa ”Task Force Okerstraße” -hankkeessa pyritään varmistamaan, että romanit hyväksytään naapureina ja että he pääsevät osaksi yhteisöä. Romaniperheitä neuvotaan, autetaan asioimaan viranomaisten kanssa ja avustetaan kiistoissa vuokranantajien kanssa. Lisäksi hankkeessa tarjotaan lastenhoitoa, ja nuoria kannustetaan osallistumaan vapaa-ajantoimintaan.

Unkari: Kaupunkien on laadittava niin sanottu paikallinen yhtäläisiä mahdollisuuksia (eriytymisen torjuntaa) koskeva suunnitelma osana yhdenmukaistettua kaupunkikehitysstrategiaansa. Eriytymisen torjuntaa koskevassa suunnitelmassa esitetään järjestelmällisiä toimenpiteitä, jotka koskevat koko kaupunkia ja joilla pyritään lopettamaan väestöryhmien eriytyminen tai vähentämään sitä. Paikalliset yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevat suunnitelmat ovat paikallishallinnoille nykyään yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevaan lakiin perustuva velvollisuus. Romanien ja muiden syrjäytyneiden yhteisöjen hyväksi toteutettavia yhdenmukaistettuja asumishankkeita tuetaan EAKR:n rahoituksella.

Kuten muillakin aloilla, pienistä hankkeista voidaan saada hyödyllistä tietoa ja kokemusta toimintalinjojen laatimiseen, mutta hankkeita on laajennettava, jotta niillä voidaan saavuttaa odotettuja tuloksia. Saavuttaakseen asumiseen liittyvää konkreettista ja kestävää edistystä jäsenvaltioiden olisi puututtava tehokkaammin edellä mainittuihin ongelmakohtiin. Osassa jäsenvaltioita tarvitaan lainsäädäntöä, jolla selkiytetään olemassa olevien asumusten oikeudellista asemaa. Lisäksi valtionhallintojen olisi tuettava säännöllisiä kaupunkisuunnittelutoimia kaupunkien alueiden ghettoutumisen korjaamiseksi ja estämiseksi. Myös maaseudulla vallitsevan suhteettoman sosiaalisen syrjäytymisen riskin torjuminen edellyttää ponneikkaampia toimia. Kaikenlaisten hankkeiden onnistumisen kannalta on tärkeää saada sekä romanit että muu väestö osallistumaan hankkeisiin. Koska julkiset varat ovat vähäiset etenkin siksi, että asuminen kuuluu useimmissa jäsenvaltioissa kuntien toimivaltaan, EAKR:sta myönnettäviä varoja olisi hyödynnettävä paremmin.

3.5. Syrjinnän päättäväinen torjuminen

Syrjimättömyys on yksi Euroopan unionin perusperiaatteista. EU hyväksyi vuonna 2000 merkittäviä syrjinnän vastaisia direktiivejä, mutta romaneihin kohdistuva syrjintä oli yleistä vielä kolmetoista vuotta myöhemmin²⁷. Sitä ei voida hyväksyä Euroopan unionissa. Romaninaisten tilanne²⁸ on usein vielä huonompi kuin romanimpiesten, sillä heitä syrjitään usein monelta suunnalta. Myös romanilasten tilanne on usein huolestuttava²⁹.

Romaneja koskevat ongelmat eivät yleensä johdu lainsäädännön puutteista vaan pikemminkin lainsäädännön täytäntöönpanosta. Syrjinnän torjunnan tehostamiseksi lainsäädäntöä on tuettava politiikka- ja rahoitustoimilla. Neuvoston suosituksessa (2.1–2.5 kohdassa) ehdotetaan jäsenvaltioille erityisiä lisätoimia, kuten positiivisia erityistoimia syrjinnän torjumiseksi. Suosituksen olisi oltava alku kaikkien jäsenvaltioiden voimakkaammille poliittisille ponnisteluille romaneihin kohdistuvan syrjinnän lopettamiseksi ja tasa-arvoisuuden varmistamiseksi myös käytännössä. Komissio aikoo tulevissa romanien integraatiota edistäviä kansallisia strategioita koskevissa edistymiskertomuksissaan käsitellä tarkasti suosituksessa esiin tuotuja aihealueita.

Komission tuoreessa tasa-arvodirektiivien soveltamista koskevassa kertomuksessa vahvistetaan, että jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä paremmin mahdollisuuttaan toteuttaa toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää mahdollisia haittoja (positiiviset erityistoimet). Kyseiset toimenpiteet voivat olla hyödyllisiä romaneihin kohdistuvan syrjinnän torjunnassa.

Romaneihin kohdistuvaa syrjintää ja heidän sosiaalista syrjäytymistään voidaan torjua myös ihmiskauppaa koskevilla toimilla. Naiset ja lapset ovat suurimmassa vaarassa joutua ihmiskaupan uhreiksi. Toimissa on keskityttävä yhtäläisesti niin ihmiskaupan estämiseen kuin uhrien suojelemiseen, auttamiseen ja tukemiseen, ja toimiin on saatava mukaan kaikki, jotka voivat auttaa ongelman ratkaisemisessa, kuten terveystarkastajat, poliisi, koulutusalan asiantuntijat ja oikeusalan toimijat. Ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävällä EU:n strategialla vuosiksi 2012–2016 on onnistuttu auttamaan jäsenvaltiota täyttämään ihmiskaupan vastaiseen direktiiviin 2011/36/EU perustuvat velvollisuutensa.

Useimmat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet hankkeita, joissa on tiedotettu romanien kulttuurista ja historiasta. Etenkin viime vuosina yhä useammissa valtioissa on järjestetty tapahtumia, joissa on muistettu holokaustin romaniuhreja. Kaikissa

²⁷ Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle: Yhteinen kertomus rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY (’rotusyrjintädirektiivi’) ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27 päivänä marraskuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (’työsyrijintädirektiivi’) soveltamisesta.

²⁸ Myös Euroopan parlamentti on kiinnittänyt huomiota romaninaisten tilanteeseen 10. joulukuuta 2013 hyväksymässään päätöslauselmassa romaniväestön osallistamista koskevien kansallisten strategioiden eurooppalaisen puitekehyksen sukupuolinäkökohdista.

²⁹ Komission suositus, annettu 20 päivänä helmikuuta 2013, Investoidaan lapsiin – murretaan huono-osaisuuden kierre, C(2013) 778. Komissio antaa suosituksessa toimintapolitiittisia ohjeita auttaakseen EU:ta ja sen jäsenvaltioita painottamaan lapsia koskevia toimivia sosiaalisia investointeja.

jäsenvaltioissa on torjuttava tehokkaammin romanien vastaista retoriikkaa ja heihin kohdistuvaa vihapuhetta.

Osassa jäsenvaltioita yhdenvertaisen kohtelun edistämisestä vastaavat viranomaiset ovat olleet erityisen aktiivisia romaneihin kohdistuvasta syrjinnästä tiedottamisessa, syrjintätapauksista raportoisessa ja syrjinnän uhrien asioiden ajamisessa (esimerkiksi Bulgariassa, Espanjassa, Irlannissa, Kreikassa, Latviassa, Liettuassa, Ranskassa, Romaniassa, Ruotsissa, Suomessa ja Tšekissä). Kuten suosituksessa jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä ehdotetaan, tasa-arvoista kohtelua edistävien elinten työtä ja institutionaalisia valmiuksia olisi tuettava ja komission käynnistämää säännöllistä vuoropuhelua romanien kansallisten yhteysviranomaisten ja tasa-arvoista kohtelua edistävien kansallisten elinten välillä olisi jatkettava.

Joissakin jäsenvaltioissa on yhä tarpeen kehittää tehokkaita välineitä romanien voimaannuttamiseksi.

Esimerkkejä syrjinnän torjuntaan liittyvistä toimista

Slovakia: Syrjinnän vastaiseen lakiin tehdyillä muutoksilla on otettu käyttöön väliaikaisia yhdenvertaisuustoimenpiteitä (positiivisia erityistoimia), joita voidaan toteuttaa etnisen taustan perusteella kaikilla lain soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, kuten työelämässä, koulutuksessa, terveydenhuollossa, sosiaaliturva-asioissa sekä tavaroiden ja palveluiden saatavuuteen liittyvissä asioissa.

Syrjinnän tehokkaassa torjunnassa on puutteita lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Syrjinnän torjuntaa ei tulisi pitää erillisenä politiikkana, vaan sen pitäisi olla osa kaikkea toimintaa. Lisähuomiota olisi kiinnitettävä julkiseen viestintään, jolla voidaan tehdä tunnetuksi monimuotoisuuden etuja ja edistää sen hyväksymistä yhteiskunnassa. Jäsenvaltioiden on myös osoitettava selkeää poliittista johtajuutta ja varmistettava, ettei niiden alueilla suvaita rasismia missään muodossa.

3.6. Rahoitustuen varmistaminen kestäville politiikoille

Romanien integraatio on pitkän aikavälin haaste. Romanien integraatiota edistävien politiikkojen ja toimenpiteiden on oltava pitkällä aikavälillä kestäviä. EU:n puitekehelyksessä kehoitetaan jäsenvaltioita osoittamaan toimiin kansallisista talousarvioista riittävästi rahoitusta ja hyödyntämään EU:n ja kansainvälistä rahoitusta.

Jäsenvaltioiden romanien integraatioon osoittamien varojen määrä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Vaikka sitoutumisessa ja suunnittelussa on selvästi edistytty, täytäntöönpanossa on yhä ongelmia. Mailla, joissa asuu suuri romaniväestö, on yhä suuria haasteita EU:n varojen käytössä. Koska yksittäisten politiikanalojen ongelmat ovat vakavia ja koska ne ovat kytköksissä toisiinsa, tarvitaan yhdenmukaista lähestymistapaa, jossa yhdistyvät eri rahastojen avulla tehtävät investoinnit työllisyyteen, koulutukseen, terveydenhuoltoon ja asumiseen.

Kaudella 2007–2013 EU-rahoitusta ei vielä hyödynnetty täysimääräisesti romanien integraation tukemiseksi. Tähän on monia syitä, kuten vaikeudet saada hankittua

kansallisia yhteisrahoitusosuuksia ja yhdistää varoja, liian monimutkaiset hallinnolliset rakenteet, hallinnollisten valmiuksien ja asiantuntemuksen puute, EU-rahoituksen käyttöön liittyvän teknisen avun riittämätön hyödyntäminen sekä viranomaisen ja romanien välinen heikko yhteistyö. Vaikka romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden hyväksyminen on merkittävä askel romanien osallistamista koskevan kehyksen luomisessa, kokemus on osoittanut, että yleisten ja romaneita koskevien politiikkojen ja rahoituksen yhdenmukaistamista olisi parannettava hyödyntäen EU:n rahoittamien toimenpiteiden tulosten ja vaikutusten parempaa seurantaa. Tarvittaessa yhdenmukaistamista voidaan tehostaa ottamalla käyttöön myös alueellinen lähestymistapa, jossa keskitytään kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin mikroalueisiin.

Vuosien 2014–2020 ohjelmakaudella näitä puutteita on pyritty korjaamaan varmistamalla, että koheesiopolitiikan varoista osoitetaan asianmukainen osuus inhimilliseen pääomaan, työllisyyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen tehtäviin investointeihin. Kaudella 2014–2020 rakennerahastoista ja koheesiorahastosta on osoitettu jäsenvaltioille 343 miljardia euroa.

Näistä varoista vähintään 80 miljardia euroa osoitetaan Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kautta inhimilliseen pääomaan, työllisyyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen tehtäviin investointeihin. On päätetty, että kunkin maan ESR-varoista on varattava sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjuntaan vähintään 20 prosenttia (verrattuna nykyiseen noin 17 prosentin osuuteen) eli noin 16 miljardia euroa. Lisäksi romanien ja muiden syrjäytyneiden yhteisöjen integraatio on määritetty investointiprioriteetiksi. Muita heikommassa asemassa olevat ihmiset, kuten romanit, hyötyvät myös muiden ESR:n investointiprioriteettien puitteissa rahoitetuista toimenpiteistä, joilla pyritään tarjoamaan laadukasta varhaiskasvatusta, vähentämään ja ehkäisemään koulunkäynnin keskeyttämistä, edistämään työhön pääsyä tai parantamaan nuorten työllistymistä nuorisotakuun avulla. Jotta voidaan varmistaa, että ESR:lla tavoitetaan kohderyhmiin kuuluvat edunsaajat, asianmukaisen sääntelykehyksen ja institutionaalisten puitteiden on oltava valmiina. Jäsenvaltiot voivat parantaa EU-rahoituksen käytön laatua jakamalla parhaita käytäntöjä, käymällä jatkuvaa vuoropuhelua sidosryhmien kanssa ja hyödyntämällä arviointoja ja tieteellisissä tutkimuksissa tehtyjä havaintoja.

Euroopan aluekehitysrahastossa (EAKR) yksi sosiaalisen osallistamisen edistämisen sekä köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnan temaattiseen tavoitteeseen kuuluvista investointiprioriteeteista on tuen antaminen heikossa asemassa oleville kaupunki- ja maaseutualueiden yhteisöille niiden fyysisen ja sosiaalisen toimintaympäristön ja talouden elvyttämistä varten. Tuen avulla voidaan jatkaa EAKR:n rahoituksella kaudella 2007–2013 aloitettuja asumista koskevia yhdenmukaistavia ohjelmia, joilla autetaan syrjäytyneitä yhteisöjä, esimerkiksi romaneja. Muiden investointiprioriteettien, kuten sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutusalojen infrastruktuuriin tehtävien investointien, kautta voidaan tukea investointeja laitteistoihin, joita tarvitaan vastaavien romanien integraatiota koskevien tavoitteiden saavuttamisessa, kuten esimerkiksi romanien osallistamisessa yleisiin toimiin. EAKR:n tukea voitaisiin antaa myös kaupungeille, jotka käsittelevät yhdenmukaistavissa kestävässä kaupunkikehityksessä koskevilla strategioillaan myös demografisia ja sosiaalisia haasteita.

Vuosia 2014–2020 koskevaan koheesiopolitiikan ennakkoehtojärjestelmään kuuluu myös se, että jäsenvaltiolla on oltava kansallinen romanien osallistamista koskeva kehys, jos varoja kohdennetaan romanien integraatioon. Ehto muodostaa suoran yhteyden EU:n poliittisen kehyksen ja rahoituksen välille, ja sen avulla pyritään tekemään rahoituksesta mahdollisimman tehokasta.

Komissio varmistaa jäsenvaltioiden kanssa käytävissä kumppanuussopimusneuvotteluissa, että EU-ohjausjakson yhteydessä havaitut romanien osallistamista koskevat haasteet otetaan asianmukaisesti huomioon tulevien ohjelmien rahoituksen painopisteissä. Parantaakseen hallinnollisia valmiuksia ja asiantuntemusta jäsenvaltiot voivat myös käyttää yleiskattavia tukia antaakseen ohjelmiensa joidenkin osien hallinnoinnin ja täytäntöönpanon välittävälle elimille, joilla on todistetusti alalta käytännön kokemusta ja osaamista³⁰.

Useissa jäsenvaltioissa iso osa syrjäytyneistä romaniyhteisöistä asuu maaseudulla. Tämän vuoksi komissio on tiedottanut jäsenvaltioille olemassa olevista mahdollisuuksista tukea heikommassa asemassa olevia ryhmiä, kuten romaneja, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston maaseudun kehittämispolitiikan puitteissa. Komission yksiköt ovat kumppanuussopimuksia ja ohjelmakauden 2014–2020 ohjelmia koskevassa epävirallisessa vuoropuhelussa pyytäneet niitä jäsenvaltioita, joita asia eniten koskee, ottamaan romanien kansalliset yhteysviranomaisensa mukaan keskusteluun³¹.

Myös Erasmus+ -ohjelman tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia olisi hyödynnettävä mahdollisimman tehokkaasti³².

Alan johdonmukaisia ja kustannustehokkaita politiikkoja on mahdollista vahvistaa myös tutkimuksen ja kehityksen seitsemännen puiteohjelman³³ avulla.

Bulgaria: Kavarnan kunta on esimerkki paikallisten kehittämisstrategioiden kautta tehdyistä investoinneista integraatioon. Kavarnan kunta on sijoittanut infrastruktuurin kehittämiseen, romanilasten parempaan pääsyyn osalliseksi laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, terveyskasvatukseen sekä muiden kaupunkien ja yksityisten työnantajien kanssa tehtävään yhteistyöhön romanien työllistymisen edistämiseksi. Voimavarojen monipuolistaminen, järjestelmälliset toimenpiteet ja kunnan johdon vahva poliittinen sitoutuminen ovat edistäneet tulosten saavuttamista kaikilla politiikanaloilla julkisten palveluiden laadun paranemisesta koulutustason paranemiseen, kuolleisuuden vähenemiseen ja romanien parempaan työllistymiseen sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Euroopan rakenne- ja investointirahastot ovat myös auttaneet varmistamaan tulosten kestävyuden antamalla 3,1 miljoonaa euroa fyysiseen infrastruktuuriin ja inhimilliseen pääomaan tehtäviin investointeihin.

³⁰ Asetus (EU) N:o 1303/2013, annettu 17 päivänä joulukuuta 2013.

³¹ Jäsenvaltioita pyydettiin pyytämään romanien kansallisia yhteysviranomaisia osallistumaan tulevia maaseudun kehittämisohjelmia käsitteleviin työryhmiin ja kyseisten ohjelmien tuleviin seurantakomiteoihin.

³² Kaudella 2014–2020 Erasmus+ -ohjelmalle annetaan 40 prosenttia (eli 14,7 miljardia euroa) enemmän määrärahoja. Etenkin strategisten kumppanuuksien (avaintoimi 2) ja tulevien hankkeiden (avaintoimi 3) puitteissa toteutettavilla valtioiden rajat ylittävillä yhteistyöhankkeilla voidaan auttaa kehittämään uusia, innovatiivisia lähestymistapoja, joilla voidaan puuttua romaniyhteisöjen koulutushaasteisiin.

³³ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/migrom/>

Espanja: Kansalaisjärjestö **Fundación Secretariado Gitano** on toiminut **välittävänä toimielimenä** syrjinnän torjuntaa koskevassa ESR:n toimintaohjelmassa. Järjestö on ollut keskeisessä asemassa romanien integroitumisessa yhteiskuntaan ja työmarkkinoille. Kansalaisjärjestön käyttäminen välittävänä toimielimenä on osoittautunut erittäin tärkeäksi EU-rahoituksen tehokkaassa ja vaikuttavassa hallinnoinnissa, vahvojen toiminnallisten ja pitkäaikaisten kumppanuuksien luomisessa yksityisten yritysten kanssa, ohjelman joustavuuden varmistamisessa ja ohjelman mukauttamisessa uusiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin sekä uusien sosiaalisten innovaatiohankkeiden toteuttamisessa. Koko toimintaohjelman osalta eri toimijoiden ja organisaatioiden kanssa tehtyjen sopimusten määrä on kasvanut 1 400:aan voimassa olevaan sopimukseen, joita on tehty työntekijöitä tarvitsevien yritysten (71 %), julkishallinnon (20 %) ja kolmannen sektorin toimijoiden (9 %) kanssa.

Kestävät tulokset edellyttävät, että koulutukseen tehtävien investointien ohella investoidaan myös työllisyyteen ja asumiseen ja että investointien kohteina ovat erityisesti mutta eivät yksinomaan romaniyhteisöt. Romanien osallistamisessa on keskeistä, että lähestymistavat ovat monialaisia, että toimiin osallistuu useita sidosryhmiä ja että niissä hyödynnetään monia eri rahastoja (minkä uuden sukupolven EU-rahastot tekevät helpommaksi). Samalla on kuitenkin varmistettava myös, että pienille, paikallisille hankkeille on tarjolla kilpailuun perustumatonta rahoitusta, jotta voidaan vastata myös paikallisiin tarpeisiin ja parantaa pienten kansalaisjärjestöjen valmiuksia. Yleiskattavien tukien käyttöä olisi edistettävä etenkin jäsenvaltioissa, joiden hallinnolliset valmiudet ovat rajallisemmat. Ollessaan yhteydessä jäsenvaltioihin komissio kannustaa paikallisviranomaisia ja romanien edustajia tekemään paikallisten osallistamisstrategioiden parissa yhteistyötä alusta alkaen.

4. LAAJENTUMISPROSESSISSA MUKANA OLEVAT MAAT

Euroopassa on noin 10–12 miljoonaa romania, joista noin 4 miljoonaa asuu Turkissa ja miljoona Länsi-Balkanilla. Romanit kärsivät hyvin usein rasismista ja syrjinnästä. Monet heistä ovat sosiaalisesti syrjäytyneitä ja elävät köyhyydessä ilman terveydenhuoltoa, koulutusta, asuntoa ja työpaikkaa. Tämän vuoksi laajentumismaissa on tehostettava toimia romaniväestön integroimiseksi. Toimissa on huomioitava myös pakolaiset ja kotimaansa sisällä siirtymään joutuneet henkilöt, joista monet ovat romaneja. Romanien syrjäytymisestä on yhä ollut seurauksena se, että viisumittomassa järjestelmässä yhä enemmän romaneja muuttaa tilapäisesti EU:n jäsenvaltioihin. Tämä saattaa vaikuttaa kielteisesti viisumeista luopumiseen, joka on ollut suuri saavutus Länsi-Balkanin³⁴ yhdentämisessä EU:hun. Komissio tekee kaikkien laajentumismaiden kanssa tiivistä yhteistyötä tarkastellakseen niiden edistymistä romanien osallistamista koskevien sitoumustensa täytäntöönpanossa.

³⁴

Komissio on suositellut sitä neljännessä kertomuksessaan Länsi-Balkanin maiden [Albanian, Bosnia ja Hertsegovinan, entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian, Montenegron ja Serbian] viisumivapauden jälkiseurannasta komission 8. marraskuuta 2010 antaman lausunnon mukaisesti, COM(2013) 836 final.

Vuosina 2007–2013 liittymistä valmistelevaa tukea myönnettiin liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA) kautta yli 100 miljoonaa euroa romanien sosiaalisen osallistamisen ja integraation, myös asumisen, tukemiseen laajentumisprosessin maissa. Jotta voitaisiin parantaa romanien osallistamiseen uudesta liittymistä valmistelevasta tukivälineestä (IPA II) myönnetyn rahoitustuen koordinoitua, tehokkuutta ja näkyvyyttä, räätälöityjä toimia rahoitetaan jatkossakin alakohtaisesti asiaa koskevista kansallisista ohjelmista ja IPAn kokonaismäärärahoista (romanien osallistamista edistävä väline). Toimia täydennetään tarkalla seurannalla, johon osallistuvat sekä hallitukset että kaikki sidosryhmät, kansalaisjärjestöt mukaan lukien.

Tukeakseen laajentumismaiden toimia komissio aikoo

- jatkossakin tukea ja järjestää kunkin maan kanssa vuonna 2011 järjestettyihin romanien osallistamista koskeviin seminaareihin liittyviä seurantakokouksia ja yhdessä sovittujen toimintaa koskevien päätelmien täytäntöönpanon tarkkaa seuranta;
- lisätä ja kohdentaa paremmin IPA II -toimia romanien osallistamista koskevan välineen kautta, jotta voitaisiin rahoittaa maakohtaisissa strategia-asiakirjoissa esitettyjä tai kansallisissa seminaareissa sovittuja toimenpiteitä ja parantaa yhteistyötä ulkoisten sidosryhmien kanssa; rahoituksen painopiste siirtyy politiikan ja yhteiskunnan rakenteiden kehittämisestä toimiin, joilla on välitön vaikutus yksittäisten romanien elämään ja joissa keskitytään erityisesti koulutukseen, asumiseen ja sosiaaliseen osallistamiseen;
- palkita kansalaisjärjestöjä innovatiivisista ja onnistuneista hankkeista romanien osallistamiseksi.

Komissio jatkaa laajentumisprosessin maiden saavuttaman edistyksen seuraamista tarkasti edistymistä koskevissa vuosittaisissa kertomuksissaan ja tukee laajentumismaita niiden romanien osallistamista koskevien poliittisten sitoumusten muuttamisessa konkreettisiksi ja kestäviksi käytännön toimiksi.

Neuvoston suositus jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä on tärkeä myös laajentumismaiden kannalta, sillä se on olennainen osa unionin säännöstöä. Laajentumismaiden on myös toteutettava kohdennettuja toimia kaventaakseen romanien ja muun väestön välisiä eroja koulutuksen, työpaikkojen, terveydenhuollon ja asuntojen saatavuudessa sekä laadittava niiden rinnalle maille tärkeitä monialaisia politiikkoja, jotka koskevat esimerkiksi henkilöasiakirjojen myöntämistä, paikallis- ja alueviranomaisten osallistumisen lisäämistä ja vuoropuhelua kansalaisjärjestöjen kanssa.

Romanien osallisuuden vuosikymmen³⁵ on ollut merkittävä innoituksen lähde EU:n puitekehykselle. Se on auttanut merkittävästi kansalaisjärjestöjen aktivoimisessa ja sen varmistamisessa, että laajentumismaiden siirtyminen EU:n puitekehykseen on

³⁵

Romanien osallisuuden vuosikymmeneen osallistuu seitsemän EU:n jäsenvaltion lisäksi seuraavat laajentumisprosessin maat: Albania, Bosnia ja Hertsegovina, entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Montenegro ja Serbia.

sujuva. Kansalaisjärjestöjen yhteenliittymien tekemä työ, jota romanien osallisuuden vuosikymmenen sihteeristö on koordinoanut ja tukenut, on myös tuottanut merkittävää lisäarvoa.

5. PÄÄTELMÄT JA JATKOTOIMET

Vuonna 2011 hyväksytyllä EU:n puitekehyksellä käynnistettiin pitkän aikavälin prosessi. Siinä edellytetään kaikilta sidosryhmiltä kestävää poliittista sitoutumista, jotta romanien elinoloja saataisiin muutettua vuoteen 2020 mennessä.

Tämän pitkän prosessin ensimmäinen vaihe oli romanien integraatiota edistävän strategian laatiminen kaikissa jäsenvaltioissa. Strategioiden täytäntöönpano on nyt käynnistynyt.

Jäsenvaltiot ovat komission ohjeistamina alkaneet luoda välttämättömiä rakenteellisia edellytyksiä, jotta strategiat voidaan toteuttaa tuloksekkaasti³⁶. Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat ensimmäistä kertaa käynnistäneet strategioiden täytäntöönpanon, ja monet jäsenvaltioissa toteutetut hankkeet ovat osoittaneet, että romanien osallistaminen on mahdollista.

Prosessin seuraava askel on saada aikaan tuntuva muutos romanien tilanteessa. Tämä edellyttää, että jäsenvaltiot

- osoittavat poliittista tahtoa ja päättäväisyyttä jatkaa työtä, joka johtaa paikallisella tasolla romaneihin vaikuttaviin tuloksiin vuoteen 2020 mennessä, ja noudattavat sinnikkäästi sitoumuksia, joita ovat tehneet korkeimmilla poliittisilla tasoilla;
- yhdistävät lainsäädännön politiikka- ja rahoitustoimiin sekä parantavat ja vahvistavat rakenteita varmistaakseen, että romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden täytäntöönpano on tehokasta, etenkin hallinnoinnin, sidosryhmien kanssa tehtävän yhteistyön ja seurannan osalta; näiden rakenteiden on tulevana vuosina oltava kiinteä osa jäsenvaltioiden hallintoa;
- varmistavat yhdessä komission kanssa, että käytettävissä olevien Euroopan rakenne- ja investointirahastojen tehokasta hyödyntämistä seurataan ja arvioidaan asiaan liittyvän jaettua hallinnointia koskevan sääntelykehyksen mukaisesti;
- osallistuvat aktiivisesti romanien kansallisten yhteysviranomaisten verkostoon ja antavat kansallisille yhteysviranomaisilleen riittävät valtuudet ja voimavarat;
- seuraavat edistymistä ja antavat komissiolle tietoja myös komission vuosikertomuksia varten.

³⁶

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: Eteneminen romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden täytäntöönpanossa, COM(2013) 454 final, 26.6.2013.

EU:n puitekehys ja neuvoston suositus jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä ovat käynnistäneet romanien osallistamista edistävän prosessin. EU aikoo jatkossakin osoittaa poliittista johtajuutta ja antaa jäsenvaltioiden toimille käytännön tukea esimerkiksi EU-rahoituksen muodossa. Työ on kuitenkin vasta alkuvaiheessa, ja näin ollen komissio aikoo osaltaan varmistaa, että prosessi etenee. Komissio aikoo esimerkiksi

- antaa vuosittain Eurooppa 2020 -strategiaa koskevaa poliittista ohjeistusta hyväksymällä tarvittaessa romanasioita koskevia maakohtaisia suosituksia ja laatimalla edistymiskertomuksia jäsenvaltioissa toteutettavia toimia koskevassa suosituksessa esiin tuoduilta aloilta sekä arvioi viimeistään 1. tammikuuta 2019, onko suositusta tarvetta tarkistaa tai saattaa ajan tasalle;
- antaa menetelmiä koskevaa tukea ja edistää kokemusten ja hyvien käytäntöjen vaihtoa romanien kansallisten yhteysviranomaisten verkoston kautta;
- jatkaa säännöllistä vuoropuhelua kansalaisjärjestöjen kanssa, tukea ruohonjuuritason kansalaisjärjestöjä Euroopan parlamentin pilottihankkeen kautta ja osallistaa kansalaisjärjestöjä edistymisen seurantaan;
- edistää käytettävissä olevien EU:n rahastojen käyttöä³⁷ ja parantaa kaikilla tasoilla viranomaisten valmiuksia hyödyntää EU-rahoitusta tehokkaasti;
- antaa erityistukea paikallistason toimijoille tuottamalla helposti (verkossa) saatavilla olevaa tietoa sosiaalisen osallisuuden edistämiseen myönnettävästä EU-rahoituksesta, tarkastelemalla paikallisviranomaisten tarpeita kahdeksassa jäsenvaltiossa tiedottamisen ja valtioiden rajat ylittävän yhteistyön näkökulmasta ja parantamalla niiden hallinnollisia valmiuksia;
- kehittää yhdessä jäsenvaltioiden ja tarvittaessa myös muiden organisaatioiden, kuten Euroopan investointipankin ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin, kanssa aloitteita, joilla pyritään paremmin kohdentamaan yhdenmukaisesti ja yleisten toimenpiteiden rahoitusta romanien osallistamiseen vuosien 2014–2020 ohjelmakauden alkuvaiheessa; tutkia kyseisen kauden aikana saatuja kokemuksia koskevan arvioinnin perusteella keinoja, joilla romanien osallistamiseen myönnetyn EU:n rahoitustuen vaikuttavuutta ja yhdistelemistä voitaisiin parantaa vuoden 2020 jälkeen, ja tarkastella erillisen rahoitusvälineen mahdollisuutta.

Lopuksi on todettava, että romanien osallistaminen edellyttää myös romanien kansalaisjärjestöiltä jatkuvaa pyrkimystä toimia valtaväestön kanssa ja kaikkien sidosryhmien, kuten paikallis- ja alueviranomaisten, kansainvälisten järjestöjen, korkeakoulumaailman, kirkkojen ja yksityisen sektorin, yhteisiä toimia.

EU:n puitekehysten täytäntöönpanon ensimmäiset vuodet ovat osoittaneet, että toimet romanien integraation edistämiseksi ovat käynnissä kaikissa jäsenvaltioissa.

³⁷

Esimerkiksi EURoma-verkoston kautta. Verkosto koostuu kahdentoista EU:n jäsenvaltion edustajista, ja sen tavoitteena on edistää rakennerahastojen käyttöä romanipolitiikan vaikuttavuuden lisäämiseksi ja romanien sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi.

Tämän puitekehyksen olisi oltava perustana yhteisille jatkotoimille ja merkittävälle edistymiselle vuoteen 2020 mennessä.